

G. Ents

Ochrona i konserwacja zabytków w Węgierskiej Republice Ludowej

---

Ochrona Zabytków 6/4 (23), 250-252

1953

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryc. 311. Sárospatak — wewnątrz zamku.

Reasumując stwierdzić można, że Jan Ciświcki, wojski kaliski, był zapewne synem Nałęczanki Zbąskiej i bratem Abrahama, kasztelana śremskiego. Jan Zbąski mógł być jego wujem; Jan Ciświcki zmarł prawdopodobnie około 1575 r. i ta data wyryta jest być może na płycie. Stanowcze stwierdzenie uniemożliwia silne w tym miejscu uszkodzenie płyty.

Płyta musiała być ongiś w kościele parafialnym w Żernikach — fundacji tegoż Jana Ciświckiego; po nieznanych kolejach losu została wmurowana w wiejską kapliczkę w tejże wsi. Płyta pęknięta jest mniej więcej na połowie swej wysokości. Uszkodzenie to przestanie być zupełnie widoczne przy pionowym wmurowaniu zabytku w ścianę kościoła (najpraktyczniej w ścianę prawej nawy kościoła Garnizowanego w Kaliszu).

Krz. Dąbrowski

OCHRONA I KONSERWACJA ZABYTKÓW W WĘGIERSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ

W Węgierskiej Republice Ludowej wiele troski i uwagi poświęca się ochronie zabytków historycznych. Od chwili wyzwolenia kraju samo pojęcie „zabytek“ uzyskało znacznie szersze znaczenie. Poza przedmiotami sztuki i architektury różnych epok, świeckimi i sakralnymi, pojęcie zabytku obejmuje i dawne urządzenia przemysłowe, budynki i miejsca związane z wydarzeniami historycznymi lub z wybitnymi postaciami narodu węgierskiego, przedmioty sztuki ludowej, posiadające cechy tradycji narodowych albo regionalnych. Współczesna konserwacja zabytków uwzględnia nie tylko poszczególne obiekty, ale i rozwój historyczny całych zespołów. Dzięki temu nowa socjalistyczna urbanistyka węgierska, dążąc do nowego wyrazu miast węgierskich opiera się na głębokich studiach naukowych i włącza zabytki historyczne do planów rozbudowy nowych miast.

Jednym z zadań działalności węgierskiej służby konserwatorskiej dzisiaj jest jak najszersze popularyzowanie wśród społeczeństwa wiedzy o wartości artystycznej i historycznej zabytków, dzięki czemu zagadnienie opieki nad nimi staje się udziałem wszystkich, a nie wyłącznie urzędów i instytucji do tego powołanych. Tak pojęte zagadnienie opieki i ochrony zabytków staje się elementem rozwoju patriotyzmu socjalistycznego. W tym też duchu Prezydium Rządu Ludowego uchwaliło

Jednym z zadań działalności węgierskiej służby konserwatorskiej dzisiaj jest jak najszersze popularyzowanie wśród społeczeństwa wiedzy o wartości artystycznej i historycznej zabytków, dzięki czemu zagadnienie opieki nad nimi staje się udziałem wszystkich, a nie wyłącznie urzędów i instytucji do tego powołanych. Tak pojęte zagadnienie opieki i ochrony zabytków staje się elementem rozwoju patriotyzmu socjalistycznego. W tym też duchu Prezydium Rządu Ludowego uchwaliło

Ryc. 312. Budapeszt — zbocza góry zamkowej.

w 1949 r. dekret, który reguluje reorganizację muzeów i stanowi podstawę prawną dla ochrony i konserwacji zabytków. Dekret ten daje szerokie możliwości pracom konserwatorskim, w przeciwieństwie do przestarzałej ustawy z 1881 r.

Poniżej przytoczone przykłady dają krótki przegląd najważniejszych osiągnięć w zakresie ochrony i konserwacji zabytków w ciągu ostatnich kilku lat.

Wśród zachowanych dotąd pomników architektury średniowiecznej najważniejsze miejsce zajmuje budownictwo świeckie. Badania historyczne nad wątkami konstrukcji średniowiecznych w zamku Królewskim w Budzie, Sárospatak i wielu innych mają doniosłe znaczenie naukowe.

W zamku w Budzie ustalono jego średniowieczną konstrukcję, odrestaurowano XIII-wieczną wieżę historycznego zamku w Sárospatak, zrekonstruowano wnętrza, które służą dla ekspozycji muzealnej mebli i dzieł sztuki XVII i XVIII wieku. Innym cennym osiągnięciem prac konserwatorskich jest ekspozycja fragmentów kamienniki romańskiej z katedry w Pécs, urządzona w specjalnie wybudowanym pawilonie w pobliżu bazyliki.

Na szeroką skalę prowadzone są prace przy zabezpieczeniu i rekonstrukcji śred-

niowiecznych zamków. W roku bieżącym odrestaurowano częściowo Pałac Królewski Ludwika I w Dicsgyőr (XVI-y wiek), oraz zamki w Szigliget i Csobanc. Również wiele uwagi udziela się średniowiecznej architekturze mieszczańskiej, jak np. gotyckim kamienicom w rejonie zamku w Budzie. Dzięki wnikliwym studiom naukowym zrekonstruowano już całe partie pałacu Królewskiego w Visegrád (XIV—XV w.) jak dziedzińce, kaplica, system wodociągów i t. d.

Prowadzone są też prace przy zabytkach malarstwa ściennego.

Odsłonięcie i konserwacja starych fresków przyczyniły się do wzbogacenia wiedzy o tej dziedzinie sztuki węgierskiej. Dobrze zachowane są freski z XII-go wieku w Hidegség, Vizsoly i Szalonna. W Feldebrő odsłonięto niezwykle ciekawe freski z X-go wieku, a w Óféléetó i w Csaroda — ludowe węgierskie malarstwo siedemnastowieczne. Te odkrycia rozwiązują wiele ważnych zagadnień z zakresu badań nad polichromią wiejskich kościołów na Węgrzech.

W pracach konserwatorskich dotyczących zabytków sakralnych służba konserwatorska współpracuje ściśle z Państwowym Urzędem do Spraw Wyznań

Ryc. 313. Sárospatak — zamek.

Przy przebudowie miast węgierskich prowadzi się pogłębione studia historyczne nad układem urbanistycznym i wybitnymi obiektami architektonicznymi pod względem historycznym i artystycznym.

Dzięki tym studiom wszystkie nowe projekty urbanistyczne uwzględniają historyczną i artystyczną przeszłość miast węgierskich. Dotychczas opracowano już dokumentację naukową, techniczną i ikonograficzną dla 46 miejscowości.

Spśród najwybitniejszych pomników architektury świeckiej XVII-go i XVIII-go wieku całkowicie odrestaurowano 9 domów na Starym Mieście w Budzie, a prace przy pozostałych są w toku. Dobiegają końca prace przy renowacji fasady muzeum Széchenyi a Győr (XVII-go w.) stanowiące wybitną pozycję w skali państwowej.

Na Węgrzech znajdujemy niewiele zabytków przemysłowych o wartości historycznej. To też duże znaczenie miało odkrycie i zabezpieczenie ruin kuźni z pocz. XIX-go w. w Ujmassa w okolicy Miskole. Kuźnia ta była zaczątkiem kombinatu metalurgicznego w Miskole, jednego z największych zakładów metalurgicznych na Węgrzech.

Ochrona zabytków w Węgierskiej Republice Ludowej nie ogranicza się jedynie do zabytków sztuki, ale obejmuje zabytki historyczne wogóle — otacza się opieką i restauruje rodzinne domy wielkich synów narodu węgierskiego: dom wielkiego poety Sandora Petöfi w Kiskörös, bohatera walki o niepodległość Węgier Lajosa Kossutha w Manok, poetów okresu romantyzmu Lichaly Vörösmarty w Kápolnásnyék i Sandora Kisfaludy w Sümeg. W tych domach, odrestaurowanych z pietetyzmem, mieszczą się muzea pamiątek, związanych z ich życiem.

Podstawą wszystkich prac konserwatorskich jest dokładne przygotowanie dokumentacji naukowej, technicznej i ikonograficznej. Prowadzi się prace inwentaryzacyjne. W r. 1951 zostały opublikowane materiały opisowe dla wszystkich zarejestrowanych obiektów zabytkowych. W pracach topograficznych współpracuje Węgierska Akademia Nauk, w najbliższym czasie ukaże się pierwsza praca z tego zakresu poświęcona zabytkom rejonu Sopron.

G. Entz
thum I M